

---

*Europa i regionalizam*

---

Izvorni znanstveni rad

UDK 323.17 (480)

---

**Regionalna autonomija: autonomni status Aalanda\***

---

ŠTEFICA DEREN-ANTOLJAK

*Fakultet političkih nauka, Zagreb**Sažetak*

Zbog uspješnog rješavanja položaja i zaštite švedske govorne manjine, autonomija otočja Aaland u Republici Finskoj pobuđuje veliku međunarodnu pažnju i interes stručne i političke javnosti.

Autorica daje kratku genezu događaja vezanih za ovo otočje, ukazuje na neke geostrateške aspekte i težnje za političkom sigurnošću, posljedica čega je demilitarizacija otočja, te na poseban lingvistički i nacionalni karakter njegova stanovništva, što je dovelo do uvođenja široke autonomije Aalanda, u čemu je značajnu ulogu odigrala i međunarodna arbitraža.

Analizirajući način djelovanja i organizacijsku strukturu alandske autonomije, autorica ističe više faktora koji su pridonijeli njezinu uspješnom funkcioniranju. To su, prije svega, visoka politička kultura, razvijena sposobnost za konsenzualnu demokraciju te istančan osjećaj za toleranciju, kao i svijest Aalandana o pripadanju Republici Finskoj odnosno visoka svijest rukovodećih finških snaga o potrebi poštovanja i njegovanja prava i posebnosti nacionalnih manjina i kulturnih zajednica, pune slobode i istinske ravnopravnosti svih ljudi, pojedinaca i različitih kulturnih identiteta, uključujući i nacionalne manjine.

No, da bi se to ostvarilo, bili su potrebni golemi napori i obostrano zalaganje, a prije svega dosljedno provođenje u djelo proklamirane ravnopravnosti i posebnosti nacionalnih grupa, kulturnih i lingvističkih identiteta.

## UVOD

Ideja autonomije i njena pojava u teoriji i praksi nordijskih demokracija novijeg su datuma. Po široko prihvaćenom gledištu, autonomija se određuje u odnosu na centar odnosno na najviši oblik organizacije jedne države. Polazeći od tog aspekta, autonomiju karakterizira relativno samostalan i samoupravan status pojedinih teritorija odnosno stanovništva tih teritorija u okviru jedne državne zajednice.

\* AA=Å=čitaj O

Uzroci i težnje, pa i osnova, za uspostavljanje autonomije mogu biti različiti. No, najčešće se kao osnovni razlog javlja poštivanje prava i posebnosti pojedinih manjina odnosno potreba davanja posebnog autonomnog statusa pojedinim nacionalnostima, kao i drugim etničkim, kulturnim i lingvističkim zajednicama kako bi im se omogućilo relativno samoorganiziranje u obliku jedinica teritorijalne ili kulturne autonomije u cilju očuvanja etničkih, političkih ili lingvističkih posebnosti i tradicija, koje su različite od onih historijskih i geografskih osobitosti, ali istovremeno i regionalnih različitosti, kao i psihološko-emosivnih težnji za uspostavljanjem autonomnog statusa u okviru jedne jedinstvene državne zajednice.

Danas se u svijetu u sve više država uvode oblici teritorijalne autonomije, bez obzira na to jesu li one unitarno ili federativno uređene. U granicama prostora kojim ovdje raspolazemo, izložit ćemo osnovna obilježja autonomnog statusa Aalandskog arhipelaga koji se nalazi pod suverenitetom Republike Finske.

Bliži uvid u međudržavne i međusobne političke odnose nordijskih zemalja u proteklih 150 godina pokazuje da ih u velikoj mjeri prate i obilježavaju dvije veoma različite, čak sasvim oprečne, glavne tendencije. Jedna od tih tendencija manifestirala se u podjeli dvaju starih kraljevstava; u ponovnom stvaranju unije koja se nakon manje od jednog stoljeća svog postojanja raspala; u formiranju triju novih suverenih država i triju teritorija čiji se stanovnici u nacionalnom i lingvističkom pogledu razlikuju od stanovništva zemalja čiji su oni integralni dio, a koji su uspjeli ostvariti autonomni status u okviru država kojima pripadaju.<sup>1</sup>

<sup>1</sup> Osim Aalanda, autonomni status u Skandinaviji uživa otočje Faroe, od 1948, i Greenland, od 1979, u okviru kraljevine Danske. Napoleonovi ratovi početkom 19. stoljeća bez sumnje su utjecali na brojne i radikalne unutrašnje promjene u stoljećima starim nordijskim državama te imali ozbiljne posljedice na njihovu daljnju sudbinu. Švedsko-Finska i Dansko-Norveška monarhija bile su razbijene snagom oružja. Finska, koja je od 1154. bila integralni dio kraljevine Švedske i s njom konstituirala jednu državu, bila je napadnuta od Rusije 1808. godine i mirovnim sporazumom potpisanim u mjestu Hamina (Fredrikshamn) 1809. inkorporirana u Rusiju dobivši status autonomnog velikog vojvodstva na čelu s ruskim carem. Švedska je, zajedno s Finskom, morala ustupiti Rusiji i Aalandsko otočje. Nakon što je Finska stekla svoju nacionalnu nezavisnost 1917. te nakon rasprava i prepirki između Švedske i Finske oko suvereniteta nad Aalandskim arhipelagom, Aaland je odlukom Lige naroda 1922. pripao Finskoj, ali mu je istovremeno podijeljen visok stupanj autonomije. Pet godina nakon nasilnog prekida Švedsko-Finske monarhije stare preko 600 godina, ista sudbina zadesila je Dansko-Norvešku monarhiju 1814. godine koja se zajedno s Icelandom, Faroe otočjem i Greenlandom nalazila u personalnoj uniji još od 1380. Od 1397—1523, sve nordijske zemlje, iako s prekidima, bile su ujedinjene u Kalmar uniju pod danskim vodstvom. Najveći uspjeh ove unije bilo je onemogućavanje germanizacije nordijskih područja. Iako su Dansko-Norveška i Švedsko-Finska monarhija bile u bliskim odnosima, to ih nije sprečavalo da od 1563—1720. vode brojne i međusobno uništavajuće ratove oko vodstva na Sjeveru i dominacije na Baltiku. Iako je Švedska, pomognuta Rusijom i Prusijom, primorala dansko-norveškog kralja da Norvešku ustupi Švedskoj mirovnim sporazumom u Kielu 1814, Norvežani su iste godine proglasili svoju nacionalnu nezavisnost i prihvatili demokratski Ustav (1814), izražavajući tako svoj novo izborni nacionalni identitet. Tada osnovana personalna unija, konačno je prekinuta mirovnim putem na norvešku inicijativu 1905. godine. Iceland, Faroe otočje i Greenland, koji su još od sredine srednjeg vijeka bili dio norveškog kraljevstva (u personalnoj uniji od 1380. godine), nisu slijedili sudbinu svoje matice zemlje koja je ušla u personalnu uniju sa Švedskom 1814, već su zadržali status zavisnih teritorija pod suverenitetom danske krune. Jačanje težnji za samostalnom autonomnom orijentacijom imalo je za posljedicu da je Danska 1903. priznala Islandu samoupravni status, a u daljnjim pregovorima Islandani su Aktom o savezu s Danskom 1918. ostvarili nezavisnost i suverenost iako i dalje ostaju u personalnoj uniji s Danskom. Polazeći od duboko ukorijenjene težnje Islandana da upravljaju sami sobom, Alting (parlament) je 1944. unilateralno odlučio da Akt o uniji s Danskom više ne postoji, što je nešto kasnije potvrđeno i na referendumu. Time je bila potvrđena potpuna nezavisnost Islanda. Najzad, završetkom drugog svjetskog rata Danska je bila primorana da prizna samoupravni status 1948. otočju Faroe, a Greenlandu 1979. godine.

Najbitnije obilježje druge tendencije izraženo je u međunordijskoj solidarnosti i praktičnoj suradnji u širokim područjima svakodnevnog života i društva, čiji je cilj povezivanje ljudi nordijskih zemalja putem bliskih kontakata ili takvih oblika suradnje koji bi mogli olakšati rješenja zajedničkih problema. Posebno je karakteristično da ova tendencija izražava svoje ciljeve u brojnim vezama i kontaktima posljednjih stotinu godina, posebno nakon drugoga svjetskog rata, pod zajedničkim imenom »nordijska suradnja«, stvaranjem bliskih veza i odnosa između naroda i vlada nordijskih zemalja.<sup>2</sup> Također je značajno istaći da su osjećaj međusobne nordijske solidarnosti te poželjnost i neophodnost za suradnjom veoma izraženi i unutar nacionalnih grupa koje su ostvarile svoju regionalnu autonomiju i mogućnost upravljanja vlastitim unutrašnjim poslovima.

#### AUTONOMNI STATUS AALANDA

Status autonomne demilitarizirane regije s veoma širokom unutrašnjom autonomijom i samoupravom<sup>3</sup> uživa danas i Aalandski arhipelag (poznat u nordijskim zemljama pod zajedničkim imenom Aaland). Ta grupa prekrasnih otoka i otočića u Baltičkom moru, između Finske i Švedske, ima ukupnu površinu<sup>4</sup> 6.739 četvornih km. Samo osamdesetak otoka je nastanjeno i na njima živi oko 24.000 stanovnika švedskog porijekla.

Aalandski arhipelag koji se nalazi pod suverenitetom Republike Finske, interesantan je zbog dva razloga: prvo, zbog načina na koji su riješena pitanja položaja i zaštite švedske govorne manjine, problemi koji su se činili gotovo nerješivima, i, drugo, što je rješenje tog problema rezultat arbitraže Lige naroda.

Dva su razloga zbog kojih su strane sile pokazale interes za Aalandsko otočje i uvjetovale međunarodnu zaštitu njegova nacionalnog identiteta kao i to da je problem reguliranja njegova položaja i upravljanja dospio u više prigoda pred međunarodni auditorij. Prvo, to je vojno i strateški važna pozicija Aalandskog arhipelaga i, drugo, poseban lingvistički i nacionalni karakter njegova stanovništva. Prvi razlog doveo je do demilitarizacije otočja, a drugi do uvođenja veoma široke lokalne autonomije-samouprave stanovništvu Aalandskog otočja.<sup>5</sup> Značajno je istaknuti da demilitarizacija i široka autonomija ovdje nisu u neposrednom međusobnom odnosu niti u tijesnoj vezi.

Da bi se razumio današnji autonomni status Aalandskog otočja i način rješavanja položaja finskih Švedana na Aalandu, važno je izložiti krakto genezu događaja na ovom otočju, kao i neke geostrateške činjenice.

<sup>2</sup> Frantz Wendt, »Regional Autonomy« u: Erik Allardt, Nils Andren, Erik J. Friis, Gylfi P. Gislason, Sten Sparre Nilson, Henry Valen, Frantz Wendt, Fomer Wisti, *Nordic Democracy, Ideas, Issues and Institutions in Politics, Economy Education, Social and Cultural Affairs of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden*, Copenhagen, 1981, str. 196.

<sup>3</sup> U Finskoj postoje dva oblika autonomije: *Kulturno-lingvistička i političko-teritorijalna*. Prvi oblik autonomije uživaju finski Švedani koji žive na teritoriju Finske. O Švedanima u Finskoj vidjeti: Stefica Deren-Antoljak, »Švedani u Finskoj«, *Politička misao*, br. 4/1990, str. 67—83. Drugi oblik, tzv. političko-teritorijalne autonomije uživaju Aalandani, koji se nalazi pod suverenitetom Republike Finske.

<sup>4</sup> Gunnar Jansson, *Reform of the Autonomy Act of the Aaland Islands, Finnish Features*, Ministry for Foreign Affairs, Helsinki, May, 1991, str. 7.

<sup>5</sup> Jaakko Nousiainen, *The Finnish Political System*, Cambridge, Massachusetts, 1971, str. 345.

Aaland ima bogatu povijest. To potvrđuju arheološki nalazi, koji pokazuju da je ovo područje bilo nastanjeno već u kameno i brončano doba. Brojne su indicije da je stanovništvo Aalanda skandinavskog porijekla s dubokim švedskim korijenima koji sežu gotovo u šesto stoljeće naše ere. U dokumentima iz 1322. godine prvi put se spominje institucija »landsting« kao organ vlasti koji je obavljao unutrašnje samoupravne funkcije na Aalandu. Geografska izoliranost i ekonomski razlozi te regionalna specifičnost arhipelaga primorali su Aalandane da već veoma rano razvijaju intenzivne komunikacijske i trgovačke veze sa Stockholmom, na čije su tržište izvozili drvo, meso i ribu, a kupovali različite gotove proizvode kojima su oskudijevali. Bogatstvo i moć Švedske učinili su da je ta zemlja u 17. stoljeću uživala status supersile u baltičkoj regiji. Međutim, u toku 18. stoljeća, politička i ekonomska moć i važnost Švedske postupno opadaju.

Pod švedsku vlast Aaland je došao 1200. godine i ostao pod njenim suverenitetom do 1809. godine. Neposredno nakon što je Švedska osvojila Finsku u 12. i 13. stoljeću, Švedani su počeli naseljavati obalne regije Finske. A kad je Švedska dominacija Finskom konsolidirana i Finska pretvorena u integralni dio švedske kraljevine, Aaland je u administrativnom, sudskom i crkvenom pogledu postao dio diocese Aabo ili Turku regije, koja se nalazi na finskom teritoriju. Razlozi su bili praktične prirode. Nakon rata 1808. godine i sporazuma između Švedske i Rusije, potpisanog u mjestu Hamina (Fredrikshamn) 1809, Švedska je primorana Finsku ustupiti Rusiji zajedno s Aalandskim otočjem, koje je inkorporirano u Veliko vojvodstvo došlo tako pod rusku supremaciju. Zbog strateške važnosti Aalandskog otočja, poznatog kao »ključ za Baltik«, Švedska je u toku pregovora s Rusijom ulagala napore da zadrži otočje pod svojim suverenitetom, ali bez uspjeha. S druge strane, Aalandsko otočje bilo je područje od vitalne, prije svega geostrateške, važnosti za samu Rusiju u obrani i zaštiti glavnog grada St. Petersburga. Stoga ne začuđuje da su ruske trupe od oko 10.000 ljudi, nakon što su Aaland i Finska došli pod rusku supremaciju, započele s izgradnjom velikih utvrda u Bomarsundu, na istočnom dijelu glavnog otoka Aaland. Zbog toga su dolazili u sve oštrij sukob s interesima aalandskog stanovništva.

U toku krimskog rata 1855—1856, ruske utvrde na Aalandu razorile su engleske i francuske pomorske snage, pa su ovi događaji povećali nade Aalandanima za ponovnim ujedinjenjem sa Švedskom. Švedska, koja je u tom ratu bila neutralna, u mirovnim pregovorima zahtijevala je povratak Aalanda kako bi ojačala svoju stratešku poziciju i istovremeno smanjila ruski utjecaj na Baltiku, što je, ujedno bilo i u interesu Velike Britanije i Francuske. Međutim, želju Aalandana Rusija je odlučno odbila. Pariškim mirovnim sporazumom iz 1856. godine između Velike Britanije i Francuske, na jednoj strani, i Rusije, na drugoj, kojim je okončan Krimski rat, Aalandsko otočje proglašeno je neutralnim teritorijem. Istovremeno je odlučeno da se Aalandsko otočje demilitarizira od-

<sup>6</sup> Lars Ingmar Johansson, »Aaland-A Short Presentation« u: Erkkä Maula (ed.), *The Archipelago as a Focus for Interdisciplinary Research*, Published by Hamdard Academy, Karachi-18, (Pakistan) 1981, str. 214.



nosno da se ovdje zabrani stacioniranje vojnih i pomorskih snaga ili vojnih postrojenja i gradnja utvrda.<sup>7</sup>

Konvencija o demilitariziranom statusu Aalanda, kao i vojno-politička neutralna pozicija otočja koja je bila dodatak pariškom mirovnom sporazumu imala je dalekosežno značenje koje se i danas smatra temeljem specifičnog položaja što ga Aaland zauzima u međunarodnoj zajednici.

Zbog zaoštavanja unutrašnjih i vanjskih suprotnosti u Rusiji i u Evropi ruske trupe su više puta kršile vojno-političku konvenciju o neutralnosti Aalanda iz 1856. godine. To je došlo do izražaja i 1907. gradnjom ruske vojne telegrafске stanice na Aalandu. Za prvoga svjetskog rata niz događaja ponovo je doveo u pitanje status Aalandskog arhipelaga. Posebno treba istaći da je Rusija tada dobila odobrenje Saveznika da iskrca 6.500 svojih vojnika na Aalandu te je, usprkos odredbama o demilitarizaciji otoka, započela fortifikaciju otoka s juga, zapada i sjevera, kao i gradnju vojnih puteva, telegrafskih, telefonskih i drugih vojnih postrojenja te aerodroma, pretvarajući tako Aaland u veliku vojnu tvrđavu. To je uznemirilo Aalandane, koji su brzo shvatili da prisutnost ruskih garnizona nema privremeni već manje-više trajni karakter. Ohrabrujuće vijesti za njih nisu stizale ni iz Finske. Aalandani su izražavali bojazan za položaj švedskog jezika i kulture u slučaju stjecanja nacionalne nezavisnosti Finske. Sve to poticalo je razvoj snažnog separatističkog pokreta za odvajanje od Finske, i ujedinjenje Aalanda (kao stare švedske provincije s isključivo švedskom govornom populacijom) sa Švedskom kao najsigurnijom garancijom za očuvanje nacionalnog identiteta Aalandana, njihove tradicionalne kulture i švedskog jezika. Zahtjevi Aalandana za ujedinjenjem Aalandskog arhipelaga sa Švedskom temeljili su se na principu prava naroda na samoodređenje dakle istom onom principu na osnovi kojeg je Finska 6. prosinca 1917. godine proklamirala svoju nacionalnu nezavisnost. U svjetlu ovih događaja moraju se promatrati i naponi Aalandana za ponovnim ujedinjenjem sa starom maticom-Švedskom. Švedski interes za Aalandsko otočje polazio je prvenstveno od njegove strateške važnosti na Baltiku. No to nisu bili i jedini razlozi jer su se Švedani u svojim argumentima pozivali na istovjetnu nacionalnu pripadnost te jasno izraženu želju Aalandana za ujedinjenjem sa Švedskom. Ti argumenti, međutim, nisu bili prihvatljivi za Fince, koji su imali negativan stav prema tom pitanju.

Iako je teško utvrditi točno vrijeme nastanka aalandskog narodnog pokreta, budući da težnja za regionalnom autonomijom i samoupravom ovdje ima duboke korijene, prve službene manifestacije došle su do izražaja kroz tzv. Program akcije Aalandana koji je prihvaćen u kolovozu 1917. godine. Narodnim pokretom za odvajanje Aalanda od Finske, koji se munjevito proširio i imao dalekosežne posljedice u političkom životu Aalanda, rukovodili su istaknuti predstavnici Julius Sundblom i Carl Björkman.<sup>8</sup> Njihove ideje bile su dovoljno jake da postanu osnova za samostalnu akciju.

<sup>7</sup> Martin Isaksson, »The Demilitarization of the Aaland Islands« u: Martin Isaksson and Lars Ingmar Johansson, *The Aaland Islands, autonomous demilitarized region*, Mariehamn, 1984, str. 7—8.

<sup>8</sup> Lars Ingmar Johansson, »The Autonomy of Aaland-basis of a flourishing society« u: Martin Isaksson and Lars Ingmar Johansson, *The Aaland Islands, autonomous demilitarized region*, Mariehamn, 1984, str. 22.

Nezadovoljstvo statusom Aalanda, koje je postalo realna osnova borbe za emancipaciju i ujedinjenje sa Švedskom, izraženo je na tajnom sastanku predstavnika svih aalandskih lokalnih distrikata i grada Mariehamn u kolovozu 1917. godine. Tada je jednoglasno odlučeno da se švedskoj vladi, parlamentu i kralju u Stockholmu pošalje petočlana aalandska delegacija koja će izložiti težnje i želje Aalandana za odcjepljenjem od Finske i ujedinjenjem sa Švedskom. Iste godine na Aalandskom otočju organiziran je neslužbeni referendum, koji je pokazao da 96% stanovništva Aalanda podržava ponovno ujedinjenje sa Švedskom.<sup>9</sup> Dok je švedska vlada podržavala zahtjeve Aalandana, finska ih je vlada odbacila kao nerealne naglasivši da su Aalandski otoci nedjeljivi i integralni dio finske teritorije. U težnji da onemogući separatističke težnje Aalandana, finska je vlada izradila prijedlog Zakona o autonomiji Aalanda, kojeg je finski parlament (eduskunta) prihvatio u svibnju 1920. godine, a nešto kasnije ratificirao predsjednik Republike Finske. Međutim, Aalandani, nezadovoljni takvim rješenjem, odbili su prihvatiti predloženu autonomiju u zamjenu za ujedinjenje sa Švedskom. Spomenuto nezadovoljstvo primoralo je finsku vladu da sazove sastanak svih predstavnika lokalnih distrikata Aalanda u srpnju 1922. na kojem je prezentiran Zakon o autonomiji Aalanda i istovremeno zapriječeno Aalandanima drastičnim mjerama ukoliko i dalje budu inzistirali na ujedinjenju sa Švedskom i suprotstavljali se odlukama finske vlade. Odnosi su poprimili dramatičan tok kad su predstavnici Aalanda, reagirajući na govor finskog prvog ministra Rafaela Ericha, napustili sastanak, a nekoliko sati kasnije dva najpopularnija lidera aalandskog Narodnog pokreta Julius Sundblom i Carl Björkman bili pritvoreni. Ubrzo potom to je stvorilo veoma pogodno tlo za napete odnose između Švedske i Finske. S obzirom na sve veći interes velikih sila i njihove težnje da se finsko-švedski spor riješi mirnim putem, na prijedlog Velike Britanije odlučeno je da se rješenje Aalandskog pitanja povjeri upravo osnovanoj Ligi naroda.

Postavlja se, međutim, pitanje je li Liga naroda posjedovala međunarodno-pravni legitimitet da odlučuje o aalandskom pitanju. Činjenica da su Aalandani održali svoj sastanak u trenutku kad je rusko carstvo dezintegrirano a prije no što je konstituirana Republika Finska, omogućila je Ligi naroda da se smatra kompetentnom da raspravlja o suverenitetu nad Aalandom. O aalandskom pitanju Savjet Lige naroda prvi put je raspravljao 11. srpnja 1920, kad Finska još nije bila član ove međunarodne organizacije (članom je postala 16. prosinca 1920). Velika Britanija, koja je inicirala tu raspravu, pozivala se na član 11. klauzule ugovora Lige naroda u skladu s kojim je »prijateljsko pravo svakog člana Lige da skrene pažnju Skupštini ili Savjetu na okolnosti koje bi mogle utjecati na međunarodne odnose, a koji prijete da uznemire međunarodni mir i dobro razumijevanje između naroda o kojima mir ovisi.«<sup>10</sup> Finska je osporavala pravo Ligi naroda da raspravlja o pitanju aalandskog suvereniteta smatrajući

<sup>9</sup> Henrik Gustafsson, »The Aaland Islands« u: Erik Allardt, Nils Andréén i drugi suradnici..., *Nordic Democracy*, ... 1981, str. 202.

<sup>10</sup> Tore Modeen, *The International Protection of the National Identity of the Aaland Islands*, Scandinavian Studies in Law, 1973, str. 181.

da Aalandski arhipelag konstituira dio njezine teritorije pa se zbog toga odnosi između Finske i Aalanda moraju tretirati kao unutrašnji problem Finske.

Švedska je, međutim, isticala da to pitanje ima međunarodno značenje. Zatraženo je i mišljenje Lige naroda o tome da li konflikt oko aalandskog pitanja, uključujući i problem njegove demilitarizacije, ima međunarodno značenje budući da prema članu 15 Ugovora Lige naroda, Savjet Lige može odlučivati samo o sporovima međunarodnog karaktera. U suprotnom, savjet Lige naroda ne bi bio kompetentan da raspravlja o pitanjima koja su, po međunarodnom pravu, u djelokrugu unutrašnje jurisdikcije jedne države. Ekspertni odbor formiran za tu priliku odlučio je da je rješavanje aalandskog pitanja od međunarodnog interesa. Kao razlog za takvu odluku istaknuo je i to da u trenutku kad su Aalandani istaknuli zahtjev za ujedinjenjem sa Švedskom Finska još nije ostvarila status konstituirane države.

S druge strane, za odlučivanje o jurisdikciji tog pitanja odbor je istaknuo i to da pozitivno međunarodno pravo ne priznaje pravo nacionalnim grupama da se odvajaju od države čiji su oni dio. Prema tome, ekspertni odbor zauzeo je stav da Savjet Lige naroda raspolaže neophodnim međunarodno-pravnim legitimitetom za odlučivanje o pitanju suvereniteta nad Aalandom. Nakon toga je, na inicijativu Lige naroda, konstituirana nova komisija sa zadatkom da detaljno raspravi aalandsko pitanje. Svoj izvještaj komisija je prezentirala Ligi naroda u travnju 1921. godine. Njezin je zaključak bio da nema nikakve sumnje da Finskoj pripada teritorijalni suverenitet nad aalandskim arhipelagom. Istovremeno je zatraženo od finske vlade da dade dodatne garancije Aalandanima u cilju očuvanja nacionalnog identiteta te da izvršavanje ovih garancija mora biti predmet međunarodnog nadzora. Očigledno je da je takva odluka komisije kontradiktorna. Naime, s jedne strane priznaje se Finskoj suverenitet nad Aalandom kao neosporan a s druge zahtijeva se međunarodna kontrola nad ostvarivanjem traženih garancija.

Na osnovi navedenih izvještaja, u lipnju 1921. godine Savjet Lige naroda prihvatio je rezoluciju kojom priznaje da suverenitet nad Aalandom pripada Finskoj. Savjet je, međutim, smatrao da mir i buduću srdačni i prijateljski finsko-švedski odnosi te prosperitet i sreća samih otočana, kao i očuvanje nacionalnog identiteta, mogu biti konsolidirani samo mjerama koje bi predvidale: (1) neke nove, odnosno dodatne garancije za Aalandane i (2) neutralnost te neortifikaciju arhipelaga. Istovremeno, Liga je na prijedlog švedske vlade preporučila i novu konvenciju za Aalandski arhipelag. Ona je bila značajna s vojnog aspekta, a obuhvaćala je demilitarizaciju otočja i njegovu neutralnu vojno-političku poziciju. Tako je odluka Savjeta bila samo za nekoliko dana dopunjena tzv. Aalandskim sporazumom između Finske i Švedske, koji je potvrđen krajem lipnja 1921. godine. Tom odlukom definitivno je riješeno pitanje suvereniteta nad Aalandskim arhipelagom, a Aalandanima su priznate garancije na upotrebu švedskog jezika te daljnje njegovanje kulture, vlastitih posebnosti i tradicija. Ove obaveze definiraju osnovne dužnosti Finske i osnovna prava Aalandana te

<sup>11</sup> Thorvald Eriksson, *Aaland an autonomous province*, Mariehamn, 1983.

čine neku vrstu aalandske Magne Chart<sup>11</sup>e kojom je, između ostalog, izvršena i podjela ovlasti između Republike Finske i Aalanda. Najznačajnije prihvaćene garancije bile su: prvo, očuvati švedski jezik, koji postaje isključivo službeni jezik. Ovaj princip definiran je i u Zakonu o autonomiji, prema kojem su aalandski distrikti obavezni pružati financijsku podršku samo onim školama u kojima je u upotrebi isključivo švedski jezik i osigurati da pravo zemljišnog vlasništva na Aalandu ostane rezervirano isključivo za Aalandane. Ovo načelo bilo je na snazi do 1975. godine, kad je donesen novi Zakon prema kome sve one osobe koje ne posjeduju tzv. regionalno aalandsko državljanstvo, kao i kompanije ili organizacije, uključujući i one s boravištem na Aalandu, moraju tražiti od aalandskih vlasti da im dopuste stjecanje zemljišta na Aalandu. Takve molbe veoma detaljno ispituju organi distrikata nastojeći utvrditi vezu kupca s Aalandom i prodavaocem. Zakonom je ograničeno pravo glasa odnosno rezervirano je u lokalnim izborima za Aalandski parlament samo za osobe sa stalnim boravkom odnosno s regionalnim aalandskim državljanstvom. Regionalno državljanstvo posjeduju sve osobe rođene od aalandskih roditelja, a ono može biti dodijeljeno i drugim osobama na osnovi molbe podnesene aalandskim organima vlasti nakon pet godina stalnog boravka na Aalandu. Zatim, imenovani guverner mora uživati povjerenje aalandskog stanovništva. Guvernerom Aalanda, kao najvišim predstavnikom Republike Finske na Aalandu, može postati samo ona osoba koju su prihvatili Aalandani. Pošto su se Švedska i Finska suglasile s ovim garancijama i jednoglasno ih odobrio Savjet Lige, inkorporirane su u Zakon o garancijama donesen u Finskom parlamentu u kolovozu 1922. godine. U taj Zakon bila je uključena i specijalna odredba (član 6) kojom se Savjetu Lige daje pravo kontrole nad primjenom odredaba Zakona. Povezano s tim, vlada Republike Finske bila je obavezna pred savjet Lige iznijeti primjedbe o svim pritužbama koje bi se eventualno mogle pojaviti u regionalnom parlamentu Aalanda.

Zakon o autonomiji i Zakon o garancijama zajedno s političkom rezolucijom Lige naroda kao dva komplementarna dokumenta o dostignućima Aalandana u borbi za vlastitu autonomiju i samoupravu imali su izuzetno značenje za budućnost Aalanda. Temeljni je zakonodavni princip autonomije pravo Aalandana da pomoću svojih zakona i drugim mjerama rukovode vlastitim unutrašnjim poslovima u okviru najširih granica poštujući »jedinstvo Finske kao države«, uz posebne garancije kojima se Aalandu osigurava pravo na upotrebu švedskog jezika, kulture, lokalnih tradicija i drugih posebnosti.

Donošenje tih dokumenata omogućilo je Aalandanima da putem općih i neposrednih izbora konstituiraju vlastitu predstavničko tijelo »landsting« ili provincijski parlament koji se sastao na svoje prvo plenarno zasjedanje 9. lipnja 1922. godine.<sup>12</sup>

Zakon o autonomiji, prihvaćen 1920. godine, s vremenom je pokazao brojne nedostatke, osobito s aspekta razgraničenja kompetencija između finske vlade i regionalnih organa vlasti. Stoga je već tridesetih godina počeo rad na njegovoj

<sup>12</sup> Deveti lipanj obilježava se kao dan autonomije Aalanda



reviziji. Prvi je izvještaj bio podnesen finskom parlamentu tek 1946. godine. No, prošlo je još pet godina prije nego što je konačno donesen novi Zakon o autonomiji, odnosno prije nego što su ga prihvatili finski i aalandski provincijski parlament (landsting) 1951. godine.<sup>13</sup> I ovog puta parlament je odugovlačio raspravu zbog pritisaka stranih sila, osobito Švedske i Sovjetskog Saveza. Švedska je, naime naglašavala da samouprava Aalanda nije samo unutrašnja stvar Finske i da Ženevski sporazum iz 1921. godine, kojim su utvrđene određene obaveze Finske u odnosu na Švedsku, još uvijek je na snazi, bez obzira na to što je Liga naroda prestala postojati. S druge pak strane, Sovjetski Savez nije smatrao poželjnim unošenje člana 6 u novi Zakon obrazlažući svoj stav time da prihvaćeno međunarodno pravo nadzora nad garancijama i izvršavanjem odredaba Zakona o autonomiji ograničavaju finski suverenitet u odnosu na Aalandski arhipelag i da su kao takve suprotne sporazumu o primirju iz 1944. i mirovnim sporazumu iz 1947. godine. Dok se rasprava o tom pitanju vodila u odboru predsjednik finske vlade Urho Kekkonen preporučio je parlamentu da to pitanje izuzme iz zakonodavnog prijedloga, što je bilo i učinjeno.

U cjelini gledano, novi Zakon o autonomiji iz 1951. građen je na starim temeljima, iako su mnoge njegove odredbe mijenjane i preciznije određene. S ustavnog aspekta, autonomija Aalanda djelotvorno je garantirana ne samo zbog toga što se ona temelji na jamstvu koje počiva na međunarodnom pravu već i zbog nekih mehanizama inače neuobičajenih za takav ustavni aranžman, pri čemu se Zakon o autonomiji od 28. prosinca 1951. godine ne može unilateralno mijenjati od strane njegovog stvaraoca-finskog parlamenta, već svaku izmjenu moraju prihvatiti finski parlament i aalandski provincijski parlament. U tom pogledu on se razlikuje od Zakona o samoupravi otočja Faroe (koje je pod danskim suverenitetom), koji se može mijenjati unilateralno. Nadalje, svaki inozemni sporazum prihvaćen od finske strane, a koji se odnosi na poslove vezane uz kompetencije Aalandskog provincijskog parlamenta moraju biti od njega odobreni. Sistem samouprave utvrđen novim Zakonom garantira široku samoupravu stanovništvu Aalanda. Ovlaštenja data lokalnim organima vlasti nisu više ograničena samo na upravljanje već se ona proširuju i na područje zakonodavne djelatnosti. Specijalni status aalandskog arhipelaga proizlazi i iz činjenice da detaljni sistemi samouprave nisu određeni zakonodavstvom finske države, već su ostavljeni nadležnosti lokalnog predstavničkog tijela. Glavno je načelo područja zakonodavne djelatnosti autonomije da Aalandani imaju pravo regulirati svoje unutrašnje poslove vlastitim zakonodavstvom i administracijom, pod uvjetom da se »podržava jedinstvo Finske države«. To znači da u poslovima koji isključivo ili prvenstveno utječu na život Aalanda, kao što su npr. policijska služba, zdravstvo, obrazovanje, kultura, briga o spomeničkom blagu, unapređenje trgovine, industrije, komunikacije i lokalna uprava općenito, stambena politika, Aaland funkcionira više ili manje kao nezavisna država s vlastitim zakonodavstvom i vlastitom administracijom. Osnovno je dakle pravo provincijskog parlamenta da u obliku zakona regulira slijedeća područja aktivnosti: unutrašnje poslove kao što su lokalna administracija, kontrola gradnje i planiranja; pro-

<sup>13</sup> *The Autonomy Act for Aaland*, passed at Helsingfors (Helsinki) on 28 December 1951, Mariéhamn, 1978.

tupožarna zaštita; financijske poslove npr. prikupljanje poreza i pristojbi, provincijski budžet, financiranje dugoročnih planova, pitanje nekretnina; socijalne blagodati, zdravstvena zaštita i veterinarske usluge; kultura, obrazovanje, umjetnost, literatura, znanost, sport, regulacija biblioteka, muzeja, briga o spomenicima; industrijske poslove, unapređenje industrije i poljoprivrede, tržište radne snage, šumarstvo, ribarstvo, turizam, zaštita prirode i okoline; saobraćaj i druge komunikacije-zračne i pomorske-lokalnog karaktera, izgradnja cesta, snabdijevanje vodom. U članu 19 Zakona o autonomiji eksplicitno se navode ovlaštenja koja ulaze u jurisdikciju nacionalnih odnosno finskih organa vlasti a važe i za Aaland a najvažniji su: vođenje vanjskih poslova, sudski sistem, obrana, nacionalna sigurnost, državne financije, krivično i građansko zakonodavstvo, porezni sistem, porodično pravo, starateljsko pravo, nasljedno pravo, superkontrola obrazovnog sistema, zdravstva i socijalnog osiguranja, pomorstvo, avijacija, carinski i monetarni sistem.<sup>14</sup> Da bi Aalandani mogli sudjelovati i odlučivati o poslovima koji su od zajedničkog interesa, biraju na svom otočju jednog predstavnika u finski parlament na isti način kao što se biraju ostali članovi parlamenta na teritoriju Finske.

U aalandskoj strukturi vlasti posebno mjesto pripada aalandskom provincijskom parlamentu (landsting) kao vrhovnom političkom i predstavničkom organu vlasti na Aalandu. Sastavljen od 30 članova koji se biraju svake četvrte godine na tajnim i općim izborima u kojima sudjeluju Aalandani stariji od osamnaest godina koji posjeduju tzv. aalandsko državljanstvo, parlament donosi zakone o svim pitanjima koja ulaze u djelokrug nadležnosti navedenih u Zakonu o autonomiji. Parlament bira svoj »presidium« koji se sastoji od spikera i dva zamjenika. U okviru parlamenta djeluje šest pododбора te poseban odbor zadužen za pitanja aalandske samouprave. Prihvaćene zakone u aalandskom parlamentu ratificira predsjednik Republike prije njihova stupanja na snagu. Predsjednik Republike može staviti veto na zakon koji je donio aalandski parlament u slučaju ako je parlament prekoračio svoja legislativna ovlaštenja, što se može dogoditi pri interpretaciji odredaba Zakona o autonomiji budući da je utvrđivanje granične linije između nacionalnog i regionalnog zakonodavstva kompliciranije nego što se obično misli, te u slučaju (što je rijetko) donošenja zakona koji predstavlja prijetnju unutrašnjoj i vanjskoj sigurnosti zemlje. Ukoliko predsjednik Republike ne stavi veto u roku od tri mjeseca zakon stupa na snagu. Važno je istaknuti da predsjednik Republike ne može staviti veto na neki zakon prihvaćen u aalandskom parlamentu ako, na primjer, smatra da je takav zakon neprihvatljiv iz političkih razloga. Aalandski parlament upozorava finski parlament na sva pitanja koja su od interesa za Aaland ukoliko ona ulaze u kompetencije nacionalnog zakonodavstva. Finski parlament, međutim nema pravo mijenjati, interpretirati ili suspendirati zakone koji su od posebnog interesa za aalandsku samoupravu. Predsjednik Republike temelji svoju odluku na iskazu kojeg dobiva od specijalnog tijela odnosno posebne institucije, tzv. Aalandske delegacije, čiju polovinu članova bira finska vlada a drugu aalandski parlament, a ponekad i na iskazu Vrhovnog suda. Može se zaključiti da je pred-

<sup>14</sup> *The Autonomy Act for Aaland, 1951. Mariehamn, 1978. str. 12—14.*

sjednikovo pravom veta na aalandsko zakonodavstvo ograničeno u usporedbi s pravom veta kojim raspolaže u odnosu na zakone finskog parlamenta.

Najviši administrativno-izvršni organ vlasti na Aalandu jest Izvršni savjet, koji funkcionira i kao vlada i kao centralno izvršno regionalno tijelo sastavljeno od predsjednika i šest članova koje bira aalandski parlament. Članovi vlade izabrani na mandatno razdoblje od dvije godine ostaju na vlasti u tom razdoblju tako dugo dok uživaju povjerenje aalandskog parlamenta, a ukoliko im bude izglasano nepovjerenje, moraju dati ostavku. Budući da na Aalandu djeluje više političkih partija, a u raspodjeli mandata primjenjuje se proporcionalni model, Aaland stalno ima koalicijske vlade. Izvršni savjet sastoji se od šest departmana specijaliziranih za određene poslove kao napr. unutrašnji poslovi, financije, socijalne i zdravstvene službe, obrazovanje i kultura, industrija, poljoprivreda, šumarstvo, ribarstvo, komunikacije. U organizacijskoj strukturi vlasti značajno mjesto pripada guverneru Aalanda, koji neposredno komunicira s predsjednikom Republike u pitanjima koja su od neposrednog interesa za Aalandsko otočje. Guvernera imenuje predsjednik Republike na temelju konzultacija sa spikerom aalandskog parlamenta. Međutim, ukoliko to nije moguće postići, tada ga imenuje predsjednik Republike s liste od pet članova koju predlaže aalandski parlament.

Aalandski sistem autonomije i njene samouprave financira se putem specijalnih kompenzacija. Sredstva prikupljena od poreza, carina i drugih pristojbi odlaze u finsku državnu blagajnu iz koje se tada na temelju godišnjeg budžetskog proračuna izdvaja novac za financiranje Aalanda. Pozadinu takvog kompenzacijskog sistema čini težnja finskih vlasti da Aalandani uživaju iste beneficije kao i ostali građani Republike Finske. Sistem financiranja aalandske samouprave predmet je rasprava i brojnih kritika. Dok jedni naglašavaju da je on nepovoljan za Aalandane, drugi ga smatraju faktorom aalandske financijske sigurnosti. S obzirom na razvijeni turizam i brodogradnju na Aalandu prevladava mišljenje da otočje nije opterećenje za Finsku, već njena prednost. Ukoliko dobivena sredstva ne bi bila dovoljna za realizaciju određenih planova i programa, aalandski parlament ima mogućnosti da pored redovnih traži i dodatna sredstva za specijalne namjene. U tome vrlo veliku ulogu ima odluka aalandske delegacije koju ova podnosi predsjedniku Republike na odobrenje i potvrdu. Veoma je važno naglasiti da je uloga predsjednika Republike ključna, ne samo u sferi aalandskog zakonodavstva već i na području financiranja aalandske samouprave. Ni finski parlament ni bilo koje ministarstvo nemaju ovlasti uplitati se ili posredovati u financiranju samouprave Aalanda.<sup>15</sup>

Specifičnost Aalandskog arhipelaga svakako je i postojanje tzv. aalandskog državljanstva koje pripada osobama rođenim na Aalandu, ali se ono može steći i nakon petogodišnjeg boravka na temelju molbe upućene aalandskoj vladi i njezina pozitivna rješenja. Lokalno državljanstvo je uvjet za ostvarivanje aktivnog i pasivnog biračkog prava bilo za kandidate aalandskog parlamenta bilo za članove savjeta lokalnih distrikata. Interesantno je istaknuti da su Aalandani

<sup>15</sup> Aalandski parlament može uvesti specijalni porez (npr. na igre) a sredstva prikupljena na takav način alocirati za realizaciju posebnih projekata.

izuzeti iz vojne službe, osim osoba koje su se nastanile na Aalandu nakon dvanaeste godine života.

Zahvaljujući lingvističkim, kulturnim i povijesnim činiteljima, Aaland je od 1970. godine član Nordijskog savjeta u kome je zastupljen s dva predstavnika od kojih jednog bira aalandski parlament a drugog imenuje aalandski izvršni savjet odnosno aalandska vlada (on je član ministarske grupe Nordijskog savjeta). Oba predstavnika uključena su u finsku nacionalnu delegaciju u toj nordijskoj instituciji. Aalandani pridaju veliku važnost tom članstvu budući da se i time izražava njihov specijalni status u nordijskoj integraciji. Međutim, razlozi su i praktične prirode. Naime, internordijska suradnja obuhvaća mnoge poslove koji su od životnog interesa za Aalandane kao npr. ribarstvo, zaštita i kontrola okoline na Baltiku, razmjena televizijskih programa, kulturna suradnja s drugim nordijskim zemljama, usklađivanje obrazovnog sistema, radnih i drugih uvjeta.

Simbol aalandske autonomije, slobode i integriteta je i aalandska zastava — crveni križ na plavoj podlozi koja je u upotrebi od 1954. godine. Zastava je obavezno istaknuta na aalandskim službenim zgradama, međutim, u prijedlogu revizije Zakona o autonomiji zahtijeva se šira upotreba aalandske zastave pa se tako predlaže da se ona vijori na ribarskim, luksuznim i trgovačkim brodovima koji saobraćaju na liniji Finska-Aaland-Švedska.

Zakon o autonomiji iz 1951. godine, iako je dao dobre rezultate u proteklim decenijama, ipak je s vremenom pokazao nedostatke. Ponajviše se to odnosi na nejasnoće u podjeli nadležnosti i nepreciznosti pojedinih njegovih odredaba, što je rezultiralo teškoćama u njegovoj interpretaciji pa stoga i u primjeni. Osim toga, Zakon je dolazio u sve veći raskorak s unutrašnjim razvojem aalandskog društva. Rezultat višegodišnjih rasprava o nedostacima tog Zakona i potreba za njegovom revizijom, za što je finska vlada pokazala veliko razumijevanje, jest usvajanje u finskom parlamentu (eduskunta) novog Zakona o autonomiji krajem veljače ove godine (1991) sa 170:8 u korist Zakona. Međutim, da bi Zakon o autonomiji bio i konačno usvojen, mora ga, budući da je riječ o Zakonu s ustavnom snagom, njegov neizmijenjeni tekst, prihvatiti još jednom finski parlament u novom sazivu (parlamentarni izbori održani su u užujku ove godine (1991) 2/3 većinom svojih članova, a nakon toga i aalandski parlament istom kvalificiranom većinom. Dva su bitna razloga u pozadini aalandskih težnji za revizijom Zakona o autonomiji. Prvo, to je želja Aalandana za jačanjem autonomnog statusa Aalanda proširivanjem i prenošenjem legislativnih ovlaštenja s nacionalnih organa na aalandski parlament te preciznije utvrđivanje legislativnih kompetencija između aalandskih i finških organa vlasti; i drugo, Aalandani žele osigurati slobodniji okvir ekonomskih aktivnosti unutar sistema autonomije, a to podrazumijeva i slobodnije raspolaganje prikupljenim finansijskim sredstvima.

Ukratko ćemo ukazati na najkarakterističnije aspekte prijedloga novog Zakona o autonomiji iz 1991. godine, odnosno na ona pitanja koja su u središtu pažnje tog zakona.



Za jačanje autonomnog statusa Aalanda veoma je važan izvještaj Ustavno-pravnog komiteta, koji je prihvatio finski parlament, u kome je istaknut zahtjev da se aalandska autonomija izrazi i u Finskom Ustavu kako bi se još više konsolidirao aalandski autonomni status i ojačala ustavno-pravna priroda aalandske autonomije. Osobito važnu novost predstavlja definiranje Aalanda jednojezičnim govornim područjem, što nije bilo tako eksplisitivno izraženo u dosadašnjem Zakonu o autonomiji Aalanda. Nije potrebno posebno isticati da ove mjere zahtijevaju rigoroznije jezične zahtjeve ne samo s obzirom na znanje švedskog jezika za osobe koje traže pravo domicila na Aalandu već se traži da sve objavljene informacije te propisi i uredbe koji su na snazi na Aalandu moraju biti publicirani na švedskom jeziku. Osim toga, prijedlog novog Zakona sadrži i zahtjev da aalandskim organima vlasti mora biti omogućeno sudjelovanje u donošenju svih međunarodnih odluka koje su od interesa za Aaland. Nadalje, ističe se ravnopravnost Aalanda s finskom državom u pitanjima koja se odnose na izuzeće od poreza, kao i drugim sličnim zakonodavnim privilegijama. Prihvaćen je prijedlog o proširivanju prava na upotrebu aalandske zastave na ribarskim, luksuznim i trgovačkim brodovima registriranim na Aalandu. Osobama koje imaju regionalno aalandsko državljanstvo i prebivaju na Aalandu u pasoš se unosi riječ »Aaland«. Novim Zakonom utvrđuje se pravo nasljeđivanja nekretnina na Aalandu za osobe koje nemaju nasljednika na Aalandu prebivaju ili imaju domicil izvan Aalanda a na Aalandu posjeduju nekretnine (u takvim slučajevima nasljedstvo pripada provinciji Aaland).

U prijedlogu novog Zakona izražena je tendencija jačanja i širenja demokratskih načela na Aalandu putem novih mehanizama, utjecaja na nacionalnu politiku, kao i demokratskim institucijama uključujući i pravo donošenja važnih odluka u provinciji Aaland neovisno o organima vlasti u Helsinkiju. U svim pregovorima koji se odnose na Aaland, provincija mora biti posebna stranka, osobito kad je riječ o konzultacijama.

Pitanje zakonodavstva, nesumljivo jedno od veoma značajnih aspekata reforme, ima za cilj proširiti i pojasniti zakonodavna ovlaštenja aalandskog parlamenta i drugih aalandskih organa vlasti. U tom pogledu novi Zakon donosi krupne promjene. Pojašnjenje legislativnih ovlaštenja trebalo bi se ostvariti prenošenjem odgovornosti ili na aalandske organe vlasti ili na državu, i to za brojne poslove koji su do sada ulazili u djelokrug provincijskih i nacionalnih organa vlasti. Širenje legislativnih ovlaštenja aalandskog parlamenta rezultat je ne samo novih područja legislativne djelatnosti utvrđenih novim Zakonom o autonomiji već i novih sfera odgovornosti koje se s nacionalnog nivoa prenose na aalandsku legislativu. Tako se npr. novim Zakonom aalandskom parlamentu dodjeljuju nove zakonodavne ovlasti u pitanjima koja se odnose na ograničenja prava vlasništva na Aalandu, razne socijalne službe, poštanske usluge, radio i televiziju. U drugu grupu ulaze ona područja koja se saveznom zakonom prenose u kompetencije aalandskog parlamenta, kao npr. registracija stanovništva, trgovački registar, registracija asocijacija i registar brodova (što je od posebne važnosti

<sup>16</sup> Gunnar Jansson, *Reform of Autonomy Act of the Aaland Islands*, Finnish Features, May, 1991. Ministry for Foreign Affairs, Helsinki, 1991, str. 3.

za Aaland), bankarski i kreditni sistem, suradnja s kompanijama itd.<sup>16</sup> Aalandu je dato pravo da organizira određene poslove u nekim pitanjima koja su inače regulirana nacionalnim zakonima (npr. unutrašnji zračni saobraćaj, zaštita potrošača i slično). Prijedlog Zakona u parag. 30 eksplicitno nabroja dvadeset i tri područja u kojima je aalandskim organima vlasti dopušteno odlučivati. Aalandskim organima vlasti data su i nova sredstva utjecaja putem konzultacija i pregovaranja u svim poslovima koji su od interesa za Aaland. Tako će npr. banka Finske konzultirati aalandski izvršni savjet prije donošenja odluka od posebnog interesa za aalandsku ekonomiju. S druge pak strane, aalandski izvršni savjet pregovarat će s državnim organima vlasti o zajedničkoj dohodovnoj politici, problemima ribarstva, poljoprivrede itd. Organi Finske saslušat će mišljenja aalandskog savjeta prije donošenja odluka važnih za aalandsko stanovništvo i njegovu privredu.

Uz navedena pitanja, relevantno mjesto u prijedlogu Zakona pripada međusobnim ekonomskim odnosima Aalanda i Republike Finske, kao i načinu financiranja aalandske autonomije. Osnovicu izračunavanja godišnjeg budžeta Aalanda čini određeni postotak godišnjeg državnog prihoda iz kojeg se Aalandu dodjeljuju sredstva za troškove autonomije. Sredstva se moraju alocirati tako da socijalne beneficije Aalandana ostanu na razini standarda koji prevladava u ostalim dijelovima Finske. O financijskim ovlastima bit će više riječi kad Zakon o autonomiji stupi na snagu budući da donosi više značajnih promjena i novina.

Praktična primjena odredaba novog Zakona sigurno će presudno utjecati na status Aalandana. Međutim, uspješnost u realizaciji novog Zakona o autonomiji mnogo će ovisiti o daljnjem razvoju i njegovanju dobrih i srdačnih odnosa između aalandskih i finskih organa vlasti. Po ocjeni Gunnara Janssona, aalandskog predstavnika u finskom parlamentu, »Aaland može uživati maksimalnu autonomiju jedino održavanjem kontakata i svojim angažmanom u stalnim raspravama s ostalim dijelom Finske.«<sup>17</sup>

## ZAKLJUČAK

Protekle decenije potvrdile su da je odnos između Republike Finske i Aalanda riješen ne samo na obostrano zadovoljstvo Finaca i Aalandana već da sistem aalandske samouprave dobro funkcionira. Upravo zahvaljujući svom autonomnom statusu, Aalandani su stekli osjećaj sigurnosti i socijalnog blagostanja. Na ovu okolnost ukazao je predsjednik Republike Finske Mauno Koivisto u svom prigodnom govoru prilikom obilježavanja 60-te godišnjice autonomije Aalanda 1982. godine riječima: »Veliko je zadovoljstvo, istaknuo je predsjednik Koivisto, da se politički odgovorna tijela u Finskoj pridržavaju principa konsenzusa između Finske i Aalanda. To je važno kako za našu zemlju tako i za njezin međunarodni status.«<sup>18</sup> Po ocjeni predsjednika Koivista, finski organi vlasti poštuju princip autonomnog statusa Aalanda, a vlasti na Aalandu ga prihvaćaju.

<sup>17</sup> Gunnar Jansson, *cit. djelo*, str. 8

<sup>18</sup> Martin Isaksson and Lars Ingmar Johansson, *cit. djelo*, str. 37—38.

Nekadašnje težnje za ponovnim ujedinjenjem sa Švedskom već davno su zamijenile snažne želje Aalandana da upravljaju sami sobom. Težnje za političkom sigurnošću dovele su sredinom 19. stoljeća Aalandsko otočje u status demilitarizirane zone, a prepirke o suverenitetu nad Aalandom riješene su međunarodno-diplomatskom akcijom te odlukom finskog parlamenta kojima Aaland postaje autonomna provincija švedskog govornog jezika pod suverenitetom Republike Finske.

Zahvaljujući uspješnom razvoju, autonomni status Aalanda istican je kao model čija su se politička rješenja osjetljivog i složenog pitanja odnosa suverene države i nacionalne manjine potvrdila kao dobra. To su bili i osnovni rezultati što se aalandska autonomija našla u središtu španjolske stručne i političke javnosti, a ne mali interes za aalandsko rješenje izrazila je i ekspertna grupa za nacionalne manjine pri Ujedinjenim narodima te članovi britanskog parlamenta nakon sukoba oko Falklandskog otočja 1982. Postavlja se, međutim, pitanje može li aalandsko rješenje autonomnog statusa služiti kao model koji bi pridonio rješavanju i osiguranju interesa nacionalnih, kulturnih, lingvističkih, religijskih i drugih posebnosti manjina u onim dijelovima svijeta, a prije svega Evrope, koji još nisu uspjeli riješiti na obostrano zadovoljstvo pitanje odnosa suverene države i zaštite prava manjina?

Zahvaljujući visokoj političkoj kulturi, razvijenoj sposobnosti za konsenzualnu demokraciju te istančanom osjećaju za toleranciju, zatim razumijevanju, brizi i pažnji Finaca za poštivanje prava i posebnosti nacionalnih manjina i kulturnih zajednica bez obzira na njihovu brojnost, s jedne, te mjerama vladine politike,<sup>19</sup> s druge strane, koje polaze od univerzalnih vrijednosti pune slobode, istinske ravnopravnosti svih ljudi, pojedinaca i ravnopravnosti različitih kulturnih identiteta uključujući i nacionalne grupe, smatramo da aalandski model ne bi mogao dati tako dobre rezultate u drugačijem povijesnom, kulturnom, lingvističkom, ekonomskom i socijalnom miljeu nego što je aalandsko-finski.

## LITERATURA

- Allardt Erik, *Prerequisites and Consequences of Ethnic Mobilization in Modern Society*, Scandinavian Political Studies, Vol 3, No 1, 1980., Oslo.
- Deren Antoljak Štefica, »Švedani u Finskoj«, *Politička misao*, br. 4, 1990. Zagreb.
- Derry T. K. *A History of Modern Norway, 1814—1972*, Oxford, 1973.
- Eriksson Thorvald, *Aaland an autonomous province*, Mariehamn, 1983,
- Fredborg Arvid, *Die Aaland Frage*, referat podnesen na skupu u Austriji, u listopadu 1990.
- Gustafsson Henrik, »The Aaland Islands« u: Erik Allardt, Nils Andrén, Reik J. Friis, Gylfy P. Gíslason, Sten Sparre Nillson, Henry Valen, Frantz Wendt, Folmer Wisti, (ed.) *Nordic Democracy, Ideas, Issues, and Institutions in Politics, Economy, Education, Social and Cultural Affairs of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden*, Copenhagen, 1981.
- Isaksson Martin and Lars Ingmar Johansson, *The Aaland Islands, autonomous demilitarized region*, Mariehamn, 1984.

- Isaksson Martin, *The Demilitarization of the Aaland Islands*, Mariehamn, 1984.
- Jansson Jan-Magnus, »Language Legislation« u: Uotila Jaakko, *The Finnish Legal System*, Helsinki, 1985.
- Johansson Lars Ingmar, *The Autonomy of Aaland-basis of the flourishing society*, Mariehamn, 1984.
- Johansson Lars Ingmar, »Aaland-A Short Presentation« u: Erkka Maula (ed.) *The Archipelago as a focus for underdisciplinary research*, Published by Hamdard Academy, Karachi, 18 (Pakistan) 1981, str. 214—220.
- Klinge Matti, *A Brief History of Finland*, 1987, Keuruu.
- Jansson Gunnar, *Reform of the Autonomy Act of the Aaland Islands*, Finnish Features, May, 1991. Ministry for Foreign Affairs, 1991, Helsinki.
- Komulainen Jorma, Ritva-Luisa Elomaa, Kalervo Katajavuori, *Visions of Finland*, Helsinki, 1989.
- Midgaard John, *A Brief History of Norway*, Oslo, 1979.
- Modeen Tore, *The International Protection of the National Identity of the Aaland Islands*, Scandinavian Studies in Law, 1973.
- Mör Yngve, »Some Comments of Economic Development of the Aaland Archipelago« u: Erkka Maula (ed.) *The Archipelago as a focus for underdisciplinary research*, Published by Hamdard Academy, Carachi, 18 (Pakistan) 1981, str. 221. 226.
- Nousiainen Jaakko, *The Finish Political System*, Cambridge, Massachusetts, 1971.
- Wendt Frantz, »Regional Autonomy« u: Erik Allardt, Nils Andrén, Erik J. Friis, Gylfy P Gíslason, Sten Sparre Nilson, Henry Valen, Frantz Wendt, Folmer Wisti, (ed.) *Nordic Democracy, Ideas, Issues, and Institutions of Politics, Economy, Education, Social and Cultural Affairs of Denmark, Finland, Iceland, Norway and Sweden*, Copenhagen, 1981.
- Dokumenti*
- Constitution Act of Finland*, Helsinki, 1984.
- The Autonomy Act for Aaland*, passed at Helsingfors (Helsinki) on 28 December, 1951, Mariehamn, 1978.



Štefica Deren-Antoljak

*REGIONAL AUTONOMY: THE AUTONOMOUS STATUS OF THE  
AALAND ISLANDS*

*Summary*

The autonomy of the Aaland islands in the Republic of Finland has drawn much international attention and much professional and political interest because of the successful manner in which the position and the protection of the Swedish speaking minority living there has been solved.

The author recounts briefly the genesis of events associated with those islands. She points to some geostrategic aspects and to the desire for political security, the consequence of which is the demilitarized status of the islands, as well as to the special linguistic and ethnic character of their population, which was the reason for giving the Aalands a liberal autonomy. International arbitration played an important role in this.

In analyzing the functioning and the organizational structure of the Aaland autonomy the author points to different factors which have contributed to its success. In the first place these are a high level of political culture, great ability to make consensual democracy work, a fine feeling for tolerance, as well as a consciousness, on the part of the Aaland population, to belong to the Republic of Finland, and, equally, an intense awareness of the leading forces in Finland of the need to respect and further the rights and specific requirements of national minorities and cultural communities. This implies full freedom and genuine equality for all the people, for individuals and for different cultural entities, including national minorities.

In order to achieve this, enormous efforts and mutual endeavour had to be invested: above all consistent implementation of the proclaimed equality and particularity of national groups, of cultural and linguistic identity groups.